

Tulevaisuusvaliokunnalle

Ohessa kutsuttuna asiantuntijana kolme ehdotusta aiheiksi, joita tulevaisuusvaliokuntien kannattaisi kokouksessaan käsitellä. Ensimmäiset kaksi ehdotusta perustuvat siihen mitä opin sopivista työskentelymuodoista tulevaisuusvaliokunnan pysyvänä asiantuntijana 1999-2011 ja erityisesti keskusteluihini eri maiden parlamenteissa tulevaisuusvaliokuntia tai teknologian arviointitoimintaa kehitelleiden kanssa. Kolmas liittyy siihen, kuinka tulevaisuusvaliokunnat voisivat puolustaa moniarvoista demokratiaa maailmanlaajuisesti.

1. Kuinka välttää sitä, että vallassa oleva hallitus ei koe tulevaisuusvaliokuntaa edustamaansa politiikkaa vaarantavaksi haastajaksi?

Tein Eduskunnalle ja Sitralle tulevaisuusvaliokunnan vuonna 2004 julkaiseman raportin Teknologian arviointitoiminta eduskunnassa (Tuvj2 2004)¹. Myös englanniksi julkaistuun raporttiin liittyen tein haastattelukierroksen Euroopan eri parlamenttien yhteydessä toimiviin yksikköihin, jotka erilaisin ratkaisuin tekivät teknologian arviointitoimintaa. Erityisesti tässä yhteydessä, mutta myös monissa muissa yhteyksissä sekä ennen että jälkeen raportin keskustelin sekä parlamenttien virkamiesten että parlamentaarikkojen kanssa siitä, miksi heidän maissaan ei ole joko haluttu lähteä kehittämään tai oli kokeilun jälkeen luovuttu Suomen ratkaisua muistuttavista tulevaisuusvaliokunnista ja rajattu toimintaa esimerkiksi vain tiukasti uusien teknologioiden vaikutusten arviointiin.

Näiden keskustelujen perusteella selvästi tärkein syy olla perustamatta laajasti yhteiskunnallisia kehitysmahdollisuuksia tarkastelevaa valiokuntaa tai kokeilun jälkeen luopua sellaisesta on ollut hallituksen epäily siitä, että valiokunnasta muodostuu hallituksen politiikan haastaja. Epäily haastajasta on epäonnistuneissa valiokuntakokeiluissa (mm. Etelä-Korea) johtanut valiokunnan toiminnan rajaamiseen siihen kuuluville epäkiinnostavaksi. Jos parlamentaarikon toiminta valiokunnassa näkyy vain vähän julkisuudessa eikä valiokunnalle ole uskottu myöskään selvää ja vaikuttavaa roolia päätösten valmistelussa, kunnianhimoista parlamentaarikkoa on vaikea saada kiinnostumaan aktiivisesta toiminnasta valiokunnassa.

Mielestäni keskeisin syy siihen, että Suomen tulevaisuusvaliokunta on pystynyt kansanedustajia tai ainakin osaa kansanedustajista kiinnostavana jatkamaan jo lähes 20 vuotta on ollut toimiva työnjako hallituksen ja tulevaisuusvaliokunnan kesken Suomen tulevaisuuspolitiikan kehittämisessä. Poliittinen järjestelmämme varsinkin 2000-luvun alkuvuosina kannusti rakentamaan vuoropuheluun tulevaisuudesta puolueiden kesken, koska koettiin mahdolliseksi muodostaa hallitus missä tahansa puoluekokoonpanossa.

Tulevaisuusvaliokuntaan on myös hakeutunut kansanedustajia, jotka ovat kokeneet myös erilaista puoluetusta edustavien tulevaisuusnäkemysten kuulemisen kiinnostavaksi. Kun nuoret politiikan nousevat tähdet ovat työskennelleet yhdessä tulevaisuusvaliokunnassa ja saaneet oppia siellä jo viihtyviltä laaja-alaisiin pohdintoihin valmiilta parlamentaarikoilta, on myös muodostunut tärkeitä tulevaa hallitustyöskentelyä palvelevia verkostoja. Omalta osaltani pyrin myös kannustamaan valiokunnan jäseniä syventämään näkemyksiään tulevaisuudesta väitöskirjoilla. Lupauduin jopa väitöskirjojen ohjaajaksi, mikä tosin vaalikaudella 2007-2011 johti ristiriitaan valiokunnan johdon kanssa.

¹ Jostain syystä ainoastaan englanninkielinen versio raportistani löytyy tulevaisuusvaliokunnan eduskunnan kotisivuilla olevista julkaisuista ks. TUVJE 3/2005 Technology assessment. Comparison between the Finnish Practice and the Practices of the Five Epta Institutions (pdf)

2. Millaisilla tulevaisuuskientutkimuksen menetelmillä voidaan parhaiten edistää tulevaisuutta laajalaisesti hahmottavaa tarkastelua ja suvaitsevaisuutta erilaisia tulevaisuuslinjauksia edustavien kesken?

Raportissani Teknologian arvioitointoiminta eduskunnassa (Tuvj2 2004) esittelin ja arvioin niitä menetelmiä, joita tulevaisuusvaliokunta käytti työskentelyssään 2000-luvun alussa. Erityisesti raportissa tarkasteltiin argumentointiin perustuvaa Delfoi-tekniikkaa, skenaarioiden laadintaa tulevaisuustaulukkojen avulla, päätösmalliavusteisia (systemisiä) tulevaisuusarvioita ja konsensuskonferensseja. Mainitut menetelmät osoittautuivat tulevaisuusvaliokunnalle erityisen sopiviksi siltä kannalta, että vaihtoehtoisia tulevaisuuksia hahmottelevina ne mahdollistivat erilaisia poliittisia suuntauksia edustavien näkökulmien esittelyn ja vertailun rakentavassa hengessä.

Mielestäni valiokuntien tapaamisen yhteydessä olisi paikallaan järjestää erityinen sessio sopivista tavoista, joilla tulevaisuusvaliokunnat voivat käyttää tulevaisuuskientutkimuksen menetelmiä varsinkin asiantuntijoiden systemaattisessa kuulemisessa ja valiokunnan kannan muodostamisessa. Yksi olennainen kysymys systemaattisia menetelmiä asiantuntijoiden kuulemisessa käytettäessä on se, odotetaanko asiantuntijoiden esittävän myös sopivina pitämäänsä toimenpiteitä ja kuinka asiantuntijoiden ja valiokunnan jäsenten kannanottoja esitetään valiokunnan julkaisuissa.

Tarjoudun yhdeksi alustajaksi, jos ehdottamani sessio järjestetään.

3. Kuinka tulevaisuusvaliokunnat voisivat puolustaa moniarvoista demokratiaa maailmanlaajuisesti?

Maailma näyttää valitettavasti jakautuvan yhä selkeämmin toisaalta autoritaarista suvaitsemattomuutta edistäviin ja yksilöiden ihmisoikeuksia kyseenalaistaviin maihin sekä toisaalta moniarvoista demokratiaa edustaviin maihin. Käsitykseni mukaan käynnistyvää parlamentaaristen tulevaisuusvaliokuntien yhteistyötä varten kannattaisi laatia periaatteellinen julistus niistä arvoista, joiden pohjalta kaikki yhteistyöhön osallistuvat toimivat. Ainakin erilaisten käsitysten suvaitsemisen ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen pitäisi kuulua tällaiseen periaatteelliseen julistukseen. Vaikka ymmärrän, että EU:n ei pitäisi esiintyä ärsyttävänä oppimestarina Afrikan maille, nykyistenkin siellä autoritaarisesti hallittujen maiden tulisi ainakin pidemmän tähtäimen tavoitteenaan pitää erilaisten käsitysten suvaitsemista ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. Tulevaisuusvaliokunta parlamentissa voisi olla ensi askel tähän suuntaan. Pidän ongelmallisena komissaari Jutta Urpilaisen näkemystä EU:n tuesta Ukrainan sodasta kärsiville Afrikan maille ilman edes periaatteellista sitoutumista tällaisiin arvoihin.